Szőcs Géza

LIBERTÉ

(Részletek egy készülő drámai játékból)

A korábbról ismert kocsma. Csapos, Csaposnő, Vendég. Egy kocsmatündér. Pável és Susan érkeznek, beszélgetve.

CSAPOSNŐ: …és sehogy sem látom érkezni a segítséget.
VENDÉG: Mielőtt még a nyugati csapatokat bevetnék, az amcsiknak előbb bombázniuk kellene a ruszkikat. *(Fröccsét felhajtja, majd el.)*
PÁVEL *(rajtafelejti szemét a kocsmatündéren)*
SUSAN: Nem muszáj bámészkodni minden lecsúszott nő felcsúszott szoknyáján.
PÁVEL *(nevet)*
SUSAN: Persze tudom, hogy nem egyszerű a kapitány úr élete.
PÁVEL *(komolyan veszi):* …Nagyon nehéz. *(Megszakadt beszélgetésüket folytatva)* És aztán itt vannak a szovjet hősök is, a benned levő ethosz hordozói, morális éned keresztapái.
SUSAN: Például ki?
PÁVEL: Sokan… például Sura Koszmogyemjanszkij, neki a nővére is hős volt, Zoja… Sura verseket is írt. Egyik strófájára még dalt is szereztem.
SUSAN: Halljuk!
PÁVEL: *És fel-felbukkan itt meg ott*
A véres ütközetben:
A támadók és megfutók
Sarkában jár szünetlen…
No, mit szólsz?
SUSAN: Nagyon jó… mesélj még a szovjet hősökről…
CSAPOSNŐ: Ha bejönnének az ENSZ-csapatok… vagy az önkéntesek… vagy ha komoly fegyverekhez jutnánk…

A söntés fölött egy polcon régi rádiókészülék. Mikor a Csapos bekapcsolja, épp a következők hallhatóak: Itt a Szabad Európa Rádió… Egy kétségbeesett felhívásban a magyar felkelők vastüdőt kértek. Ezt a kérést teljesítette a Szabad Európa Rádió, amikor egy hatalmas C–119-es – az Egye-

sült Államok légierejének „repülő teherautója" – Zürichből elindult Bécsbe többtonnányi gyógyszerrakománnyal és a felbecsülhetetlen értékű vastüdővel. (Csapos kikapcsolja a rádiót.)

SUSAN: Na, akkor mit mesélsz még a szovjet hősökről?
PÁVEL: Itt van például Gasztyello kapitány, aki magának Surának is egyik ideálja volt… Sura naplójából tudjuk…
SUSAN: Kasztello?
PÁVEL: Nyikoláj Gasztyello repülőszázados, aki sérült vadászgépével egy ellenséges harckocsioszlopba szállt be, miután zuhanás közben a navigátort még beléptette a Pártba.
SUSAN: És?
PÁVEL: És post mortem a Szovjetunió Hőse lett.
SUSAN: Azt honnan tudják, hogy mit csinált zuhanás közben?
CSAPOS *(leejti az egyik söröskorsót)*
PÁVEL *(előadja és részben eljátssza a regény néhány passzusát):* „Navigátor! – A parancsnok hangja tisztán és keményen csengett. Sepnov: *Az életért.* Állami kiadó. – Hol az országút, ahol a tankok vonultak?

A másodperc töredékéig mindnyájan hallgattak. A másodperc töredékéig tartott csak, de azalatt a tűz végighömpölygött a felső szárny középrészén.

Gasztyello meredek jobbkanyarba fordította a gépet.

De ez nem volt elég. A lángok tovább terjedtek.

Gasztyello csúszásba döntötte a repülőgépet: igyekezett elterelni a lángokat társaitól.

A navigátor jelentette:

– Az országút kétszáznegyven fokos irányszög alatt fekszik.

– Messze van?

– Körülbelül egy perc.

Gasztyello feltolta homlokáról a szemüveget, a hőség égette a szemét.

A gép éles kanyart írt le. Hogy gyorsítsa röptét, Gasztyello megnyomta a magassági kormányt.

A gép üstökösként szállt az éjszakában. Hosszú lángcsóvát, bíborszínű füstcsíkot húzott maga után.

– Navigátor!... Hol vannak a tankok?

– Parancsnok! kissé balra… most jó.

Az egyenesben tűrhetetlenné vált a hőség. A tűz a repülőgép törzse mentén terjedt a lövész és a rádiós felé. Talán már meg is gyulladtak?

– Lövész?!

Néma csend… Örök dicsőség neki!

– Rádiós…

– Parancs…

– Tartson ki!

– Igenis.

Az ő fülkéje is bizonyára ég már.

– Navigátor, hol vannak a tankok?

– Azonnal…

Egy másodpercig csend volt. Majd a navigátor hangja hallatszott:

– Parancsnok!

– Tessék, drága barátom!

– Parancsnok… avass engem kommunistává.

Gasztyello határozottan, a legcsekélyebb habozás nélkül mondta:

– A Párt nevében felveszlek téged…

A rádiós hangja hallatszott:

– A tankok!

A navigátor, mintha attól tartott volna, hogy az országúton kúszó vasszörnyetegek meghallhatják, nyugodtan, lassan suttogta:

– Forduló jobbra… még…

Gasztyello még jobban eltolta a magassági kormányt. A tankok közvetlenül alattuk voltak. Nyomukban tartálykocsioszlop haladt.

Gasztyello érezte, hogy az égő gégemikrofon összeszorítja torkát:

– Elvtársak… Dicsőség hazánknak!

– Dicsőség Sztalinunknak!”

SUSAN: Bravó… Mesélj még Gasztyello kapitányról…

PÁVEL: Még kisgyerek volt, mikor az első világháborúban leégett a kunyhójuk. Ő meg elindult gyalog Moszkvába. Közben harmonikázott. A tarisznyájában vitte magával a harmonikát.

SUSAN: És mit játszott rajta?

PÁVEL: Azt, hogy

Garázda gyilkosok szaggatják szét hazád,
Testvéred ölte meg és romlást hozva rád.

Orkán felhőjeképp hadd zúgjon hát a vád!
Hadd zúgjon hát a vád!

SUSAN: Ezt énekelte?
PÁVEL: Igen. A feleségének pedig, Anna Petrovnának, intim pillanataikban azt suttogta és énekelte a fülébe, hogy

Az egyéni boldogság
nem az egyszereggyen
alapszik.
Hogyha honodnak földjén
rablóknak lába hág…

Hm. Hogyan is van tovább?
CSAPOS ÉS CSAPOSNŐ:

Az egyéni boldogság
az, hogy gyarapszik
vagyonban és erőben
a Köztársaság…

PÁVEL *(ámulattal):* Hát ezt ti honnan tudjátok?
CSAPOS: Tudjuk.
PÁVEL: De honnan?
CSAPOS: Én vagyok Gasztyello kapitány.
PÁVEL *(dermedten):* Te?!
SUSAN: Te pedig Anna Petrovna?
CSAPOSNŐ: Azt nem állítom. Icának hívnak.
PÁVEL *(oroszul):* Te tényleg…?
CSAPOS *(oroszul):* Da… da… *(Hosszan beszélnek.)*
SUSAN: Mit mond?
PÁVEL: Hogy a légnyomás kivetette a gépből… *(halkan:)* szerintem katapultált… s így életben maradt, ha súlyosan sebesülten is… és német fogságba került, és a háború végén szabadult…
SUSAN: S miért nem ment vissza Moszkvába?
CSAPOS: Miután már a Szovjetunió Hőse lettem?
PÁVEL: A hőst úgy érti, hogy hősi halottként.
SUSAN: No és?
PÁVEL: A szovjetek szemében a foglyok hazaárulók… akkor is, ha sebesülten estek fogságba…
SUSAN: Még egy Gasztyello kapitány is?
CSAPOS: Még én is. Arról nem is beszélve, hogy regényeket írtak a halálomról…
SUSAN: Hülye helyzet.
CSAPOS: …nekem már nem volt mit keresnem az élők közt.
PÁVEL: És akkor…

CSAPOS: …úgyhogy itt megvagyunk kettesben Icával… van egy szívbéli jóbarátom, a Jancsi, az is falábú…
PÁVEL: És még ki falábú?
CSAPOS: Még mások is falábúak. *(Előbiceg a pult mögül, egyik lába valóban egy darab rúd.)* Legalább nem köszvényes, mint a másik…
PÁVEL: Itt a sörök ára…
FALÁBÚ JANCSI *(belép)*
CSAPOSNŐ: Jancsikám! Hát megvagy! El nem tudtuk képzelni, merre lehetsz… mióta ezek a zűrös napok vannak, egyszer se dugtad ide a képed…
FALÁBÚ JANCSI: No, majd mesélek… Falábú.
PÁVEL: Pável. Susan, Falábú úr. Susan.
CSAPOS: Pável orosz, Susan pedig angol.
FALÁBÚ *(leül):* Angol? Nagyon jó. Mit tud, jönnek a csapataik?
SUSAN: Nem hiszem.
PÁVEL: Szerintem meg jönnek.
FALÁBÚ: Az angol csapatok?
PÁVEL: Nem. Az oroszok.
FALÁBÚ: Ja úgy.
KOCSMATÜNDÉR: Jancsikám, fizess nekem egy felest.
FALÁBÚ: Két felest… egyiket a hölgynek…
CSAPOS: Hozom. Na, mesélj…
FALÁBÚ: Olyan napokat élünk, hogy az ember kénytelen megírni a sírfeliratát…
CSAPOS: És te megírtad?
FALÁBÚ: Meg én. Így hangzik:

SÍRFELIRAT
Ha eltemettek, kérlek,
hogy ne a Kreml falába.

Kilógna mindig onnan
Falábú rossz falába.

CSAPOS: Nem rossz… Falábú és a Kreml… Mivel szolgálhatok még, Jancsikám?
FALÁBÚ: Egy deci Kolozsvári Hétmérföldeset ide tettlegesen.
CSAPOS: Máris, máris…
RUFUS *(mostanig észrevétlenül meghúzódva ült):* Abból a kolozsváriból nekem is…
CSAPOS: Igenis.

FALÁBÚ *(a Csaposhoz):* Ki ez a fazon?
CSAPOS: Ja? Ez a Halhatatlan. Nem kell törődni vele.
Pável és Susan távoznak, közben:
CSAPOS ÉS CSAPOSNŐ *(énekelnek, a Páveltől hallott dallamra):*

…honodnak földjén
rablóknak lába hág…
Az egyéni boldogság
az, hogy gyarapszik
vagyonban és erőben
a Köztársaság…

Susan és Pável az utcán.

PÁVEL: Te ezt elhiszed?
SUSAN: Mit?
PÁVEL: Hogy ez tényleg ő… Gasztyello kapitány…
SUSAN: Vagy ki más?
PÁVEL: Mit tudom én… valaki, aki jól tud oroszul, és ismeri a Gasztyello-irodalmat… netán még hasonlít is a kapitányra…
SUSAN: Nini, ez John Lavin! azazhogy Lavin János!
PÁVEL: Ki az?
SUSAN: John Bergernek, az írónak a jóbarátja… pesti születésű srác… ő korunk festője… *The painter of our time…*
LAVIN: Hello, Susan! Hát nem rettenetes?
SUSAN: Micsoda?
LAVIN: Ez a heroizmus… ez a fantasztikus nép… az önfeláldozás, amivel a rossz ügyet védik… szembemenve a történelem irányával…
SUSAN: Miért, mi a történelem iránya?
LAVIN: A kapitalizmus halálra van ítélve, a Nyugat haldoklik…
PÁVEL: Úgy van… le a Mortimerekkel…
SUSAN: Mit hallok? Pável!
LAVIN: Persze helytelen volt a fürdővízzel együtt felforralni a csecsemőt is…
PÁVEL: Ezt én is nagyon helytelennek gondolom.
LAVIN: A történelem a kommunista eszmék mentén bontakozik ki, s ez még akkor is igaz, ha Sztálin vagy Rákosi visszaéltek a hatalmukkal… az ember lehet gyenge, de az eszmék erősek.

SUSAN: Az eszméket emberek hordozzák.
LAVIN: Igen! És most itt van egy kitűnő ember, egy tisztakezű, elvhű vezető, aki mellé oda fog állni az egész nemzet… igen, úgy döntöttem: én is visszatérek szülővárosomba, Budapestre, hogy együtt építsük az igazi kommunizmust Kádár János vezetésével!

John Lavin elviharzik.

*

NARRÁTOR: Pável felismeri, hogy nincs középút: vagy a rossz oldalon marad, ami saját morális halálát jelenti; vagy az igaz ügy mellé áll, ami rövidesen fizikai pusztulásához fog vezetni. A főhadnagy így végül felettesével, a héja Gennagyij őrnaggyal csap össze. („Gennagyij és Aljosa" – a laktanyában fogalomnak számít e két vadállati tiszt neve.) Megtagadja a hazatérést: szökevénnyé válik. Otthon hadbíróság vár rá. Gennagyij megesküszik neki: a szovjetek nemsokára visszatérnek új csapatokkal. Velük együtt ő is újra eljön, és személyesen fogja Pávelt felkutatni és agyonlőni.
EGY KATONA: Igenis visszatérünk. Ezt én mondom, Vaszil. Mi mindig visszatérünk. Újra meg újra.
EGY MÁSIK KATONA: Vaszil mindig újra eljő.

*

Egy harckocsi belsejében. Gennagyij és Aljosa érkeznek vissza Magyarországra az új csapatokkal. A tank időnként megáll, ilyenkor viszonylag normálisan lehet beszélni, egyébként azonban csak a zakatolást túlüvöltve tudják magukat megértetni a másikkal.

ALJOSA: Hol járunk?
GENNAGYIJ: Úgy látom, épp most értünk magyar területre.
ALJOSA: Hogy?
GENNAGYIJ: Most értünk magyar földre!
ALJOSA: Na és mesélj még… Hogy volt az ifjú gárdátokkal?
GENNAGYIJ: Ja, hát gyerekek voltunk még akkor… mi, öten: Oleg Kosevoj, aztán Nyikoláj Gasztyello, aki a legidősebb volt köztünk, aztán Alekszej Sztahanov és Misa Kalasnyikov… no meg én… hij, barátocskám, micsoda egy csapat volt ez… mára már csak hárman

maradtunk, sajnos. Én bevonultam, Oleg megalakította Krasznodonban az Ifjú Gárdát… aztán életét áldozta a hazáért…

ALJOSA: Tessék?

GENNAGYIJ: Mikor betört hazánkba az ellenség… te hallod, hogy mit mondok?

ALJOSA: Rosszul…

GENNAGYIJ: A ránk zúdult ellenség helyünkön talált bennünket! Engem a tank ágyújánál, Nyikoláj Gasztyellót a levegőben! Vadászgépének botkormányánál Nyikoláj Francovics Gasztyello már a Nagy Honvédő Háború első napjaiban világossá tette, hogy itt csak a támadó lehet a vesztes! Mert mi a hazát védjük! A saját szülőföldünket… Tessék?!

ALJOSA: Hol járunk?

GENNAGYIJ: Úgy tűnik, elhagytuk Záhonyt.

ALJOSA: És?

GENNAGYIJ: Mit és?

ALJOSA: És akkor Gasztyello…

GENNAGYIJ: …és akkor megmutattuk a jöttment fasiszta banditáknak! Hogy csatát nyerhetnek, de háborút nem! mert előbb vagy utóbb, de kisöpörjük őket a szülőföldünkről!

ALJOSA: Igen, a szülőföld…

GENNAGYIJ: A Történelem söprűjével söpörjük ki őket!

ALJOSA: Mi van a seprűvel?

GENNAGYIJ: Hej, ha köztünk lehetne Nyikoláj… a mi Nyikoskánk… hogy megmutatná ennek a hazaáruló söpredéknek, hogy hol lakik az Úristen! Az volt az elvhű ember, barátom! Tudod-e, hogy utolsó másodperceikben, már zuhanás közben, még beléptette a navigátort a Pártba?

ALJOSA: Zuhanás közben a Pártba?

GENNAGYIJ: Igen!

ALJOSA: Nagyon jó… de honnan lehet ezt tudni?

GENNAGYIJ: Biztos rádión közvetítették.

ALJOSA: Hogy? „Navigátor belépett a Pártba, végünk van?” – valahogy így? Hallasz, Genya? Miért káromkodsz?

GENNAGYIJ: Úgy néz ki, megfeneklettünk… az istenit a magyar utaknak…

*

RÁDIÓHANG: Most érkezett legfrissebb jelentésünk. New Yorkból jelenti az AFP: A Biztonsági Tanács szombaton, magyar idő szerint 21.37 órakor összeült, hogy megvitassa a magyarországi helyzetet. A tanács előtt az amerikai küldöttség javaslata fekszik, amely követeli a szovjet csapatok visszavonását Magyarországról.

*

EDIT, TITKÁRNŐ: Egy Csúcs Mátyás nevű altiszt szeretne már napok óta a miniszterelnök úrral beszélni… vagy legalább Maléter ezredes… tábornok úrral… esetleg Gimes Miklós úrral…
NAGY IMRE: Milyen ügyben?
EDIT: Fontos megérzés ügyben.
NAGY IMRE: Hát erre most nem érünk rá.
EDIT: Megmondom neki.
NAGY IMRE: Mondja meg neki, hogy később. Hogy majd egyszer máskor.
EDIT: Rendben. Majd valamikor máskor.

*

Szovjet katonavonat. Négy katona beszélgetése.

1. – Hová is visznek bennünket, bátyuskám?
2. – Magyarországra, Prohor Petrovics.
1. – Aztán vajon kell-e ott lőnünk?
3. – Nesze neked, magyar!
2. – Ha egyszer az a parancs…
3. – Ha az a parancs, akkor lövünk?
1. – De még mennyire. Vagy nem tudod, milyen az?
3. – Én ne tudnám? Ki harcolt három évig a Nagy Honvédőben, ha nem én? Légnyomással szereltek le negyvennégy végén…
4. – Bizony. Ezt mindenki tudja nálunkfelé…
3. – Szóval hogy van azzal a lövéssel? És ők nem lőnek? A magyarok?
2. – Hát legfönnebb meghalunk, bátyuska.
3. – Akinek a halál semmi, mi értéke van számára az életnek?
1. – Aztán merre is van az a Magyarország, bátyuskák?
2. – Az ott, ahol a Szuezi-csatorna is. Azt kell megvédenünk.
1. – Ej, látom, te aztán sokat tudsz, bátyuskám.

3. – Nekem is volt egy barátom, halljátok. Hogy az mennyit tudott, elámultatok volna. Abutalip Kuttubajevnek hívták. Földrajztanár volt szegény. Hogy micsoda felesége volt annak, barátom! Zaripának nevezték. De igaz, az én Üküba lám sem akárki…
1. – És mi lett vele?
3. – Kivel? A feleségemmel?
1. – Nem. Azzal a barátoddal.
3. – Letartóztatták.
4. – Szánjatok meg má' egy mahorkával…
2. – És aztán?
3. – Aztán Zaripa levelet kapott a hatóságoktól, hogy a férje szívrohamban elhunyt.
1. – Aha. Szívbeteg volt azelőtt?
3. – Nem.
2. – Nem?
3. – Nem.
1. – No, Isten nyugosztalja. Aztán hány éves volt szegény?
3. – Harminc. Egy évben születtünk. Én most harmincnégy vagyok.
2. – No csak így tovább. Hosszú utat adjon neked az Úr, nagy földet járj be szerencsével…
3. – De hiszen én sehova nem vágyom, csak Boranliba. Ott vagyok vasutas.
1. – Bátyuskák, miért is megyünk mi most Magyarországra?
2. – Hiszen mondtam már, Prohor Petrovics. Meg kell védenünk a Szuezi-csatornát.
4. – Aztán kitől, te?
2. – Az imprilistáktól, a fasisztáktól és az ellenforralóktól.
4. – Mennyi rusnya fajzat…
3. – Ellenforradalmárok… Abutalipról is azt mondták, hogy ellenforradalmár.
1. – A barátodról?
3. – Igen.
2. – Miért?
3. – Mert úgy gondolta, hogy az embernek fel kell ismernie, mi a sors célja vele, és el kell számolnia az életével. Arról beszélt, hogy van egy örökség, amelytől az ember nem foszthatja meg a gyermekeit. És az nem más, mint a saját emlékei, mindaz, amit az ember megért és magával visz, például egy háborúból…
1. – Aha. Szóval ez az ellenforradalom.

3. – Abutalip azt gondolta, hogy az embert emlékei teszik emberré… És papírra vetett mindent, saját háborús emlékeitől a Döndenbájmadár mondájáig… no hát így járt szegény.
1. – Hm. Akkor hát szerinted az emlékezés, az valami ellenforradalmi dolog.
3. – Nem, ezt nem én mondtam. Ezt azok mondták, akik letartóztatták Abutalipot.
1. – De hát nem lehetséges nem emlékezni. Hogyan élhetne az ember, ha nem emlékezne például a saját nevére?
4. – Bizony. Nem is ember lenne az már, csak monkurt.
1. – Monk… micsoda?
4. – Monkurt.
2. – Az meg mi?
3. – A monkurt nem egyéb, mint külső lepel, egy valahai ember bábuja.

*

PÁVEL: *Volt-e anyja az Atyának:*
volt-e nékem nagyanyám? –

kérdi olykor önmagától
Isten bennszülött fia.

Eredeti-é az élet?
lehet, hogy csak kópia?

Ki lakja az Én ruháját?
s meg is kell-e halnia?

SUSAN: Te hiszel Istenben?
PÁVEL *(magának):* Sokáig malasztaltam az Urat… hogy ne hagyjon el…
SUSAN: És elhagyott?
PÁVEL: Nem tudom.
SUSAN: Te miben hiszel?
PÁVEL: A sokszoros világegyetemben.
SUSAN: Az milyen?
PÁVEL: A pluriverzum? Az olyan, hogy ami ebben a világban nem történhetett meg, az rengeteg másikban folyamatosan megva-

lósul. Ha akarjuk. És így fogjuk mi szeretni egymást keresztül a tengelyük körül forgó világegyetemeken…

SUSAN: Mikor?

PÁVEL: Már most is…

A négy szovjet katona beszélgetése a vonaton.

1. – Mondj valamit a monkurtokról, bátyuska.

3. – A zsuanzsuanok népe követte el ezt az Isten elleni alávalóságot. A foglyaikat kopaszra borotválták, s a fejükre – mint valami úszósapkát – ráfeszítették egy frissen levágott teve nyers nyakbőrét. Az áldozatot megkötözték, és kitették a perzselő napra étlen-szomjan. Néhány nap alatt majdnem mindenki elpusztult közülük. De aki mégis életben maradt, az egész életére elvesztette az emlékezetét. Monkurt lett belőle, rab, aki nem emlékszik a múltjára, saját magára – még a tulajdon nevére sem.

2. – Hogyhogy?

3. – Ezt az okozta, hogy a száradó tevebőr egyre erősebben szorította a fejüket. A fogoly a gyötrelemtől vagy elpusztult, vagy elpusztult benne az, aki az embert lakja.

1. – És mire volt jó egy ilyen monkurt?

3. – Nagyon becses volt, annyit ért, mint tíz egészséges fogoly.

2. – Hogyhogy?

3. – Mivel nem ismerte fel magában az emberi lényt, tökéletesen engedelmes és veszélytelen volt.

1. – Minden rab engedelmes…

3. – Minden rab szökésen és lázadáson töri a fejét. Minden rabtartó szemében a legfélelmetesebb dolog a rablázadás.

2. – Az már igaz…

3. – A monkurt nem ismerte az engedetlenséget, és nem voltak szenvedélyei, mint amilyen a szabadság vágya. Így hát nem kellett őrt állítani mellé, titkos gondolatokkal pedig különösen nem gyanúsíthatták. A monkurt csak a gazdáit ismerte. Egyetlen célja a hasa megtöltése volt. És a rábízott feladatot vakon és buzgón elvégezte. Csak élelemmel kellett ellátni, s akkor pihenés nélkül, télen-nyáron végezte a munkáját. Senkinek sem kellett rászólnia: *szagon dzsol da dzsetpejdi, szagon dzser da dzsetpejdi!*

1. – Az mit jelent?

4. – Az út sem elég neked, a föld sem elég neked.

2. – Kik vagytok ti, bátyuska? Honnan jöttök?
3. – Hiszen mondtam már. A Sárga Homoknak nevezett sztyeppéről jövünk, Kazahsztánból. Ez itt mellettem a Hosszú Edilbáj.
4. – Igen, így szólítanak. Boranliban élünk, a pusztaság közepén. Csak nyolc házból áll. A viharok miatt úgy is nevezik, hogy Förgeteges Boranli.
2. – Förgeteges?
3. – Igen. Aztán ez a Förgeteges az én nevemhez is hozzáragadt, de még a tevémet is így nevezik, hogy Förgeteges Karanar. Hogy az micsoda egy féktelen erkölcsű állat, barátaim!
1. – És akkor hát téged hogy is hívnak?
3. – Szólítsatok csak Förgeteges Edigejnek.
1. – Jól van, bátyuska. De úgy látom, meg is érkeztünk valahova.
4. – Ez lenne Magyarország?
1. – Itt fogunk mi holnap lőni?

Egy hang kintről: Kiszállás! Sorakozó!

Orosz vezényszavak.

*

Pável és Susan

PÁVEL: Egyszer azt olvastam az újságban…

SUSAN: Melyikben?

PÁVEL: A helyi lapban.

SUSAN: Mi volt a címe?

PÁVEL: Barguzini Vörös Lobogó.

SUSAN: Egy napon tehát ez az újság…

PÁVEL: Egy napon a helyi újság arról adott hírt, hogy elsejétől mindenki szabadon választhat magának múltat.

Elsején elmentem a megadott címre. Az épület nem volt túl jó állapotban. Valamilyen hatóság működött benne.

Leültem a várószobában a félemeleten. Nem szóltam senkihez. Azt figyeltem, miről beszélnek a többiek, meg elolvastam a tájékoztatót. Ebben elég közérthetően össze volt foglalva, hogy mit kell tudni a múltválasztásról. A lényeg az volt, hogy bárki bármilyen múltat választhatott magának. Még azt is megígérték, hogy ha az ember nem lesz majd megelégedve az új múltjával, megint másikat igényelhet helyette.

Ami ezt az utóbbi dolgot illeti, az ember nem mindig láthatja előre, hogy fog-e tetszeni neki a múltja, vagy mégsem annyira; szóval, hogy mennyire érzi majd magát jól benne, ha már kipróbálta. Az meg teljesen kiszámíthatatlan, hogy az új múlt tulajdonosaként fog-e tudomást szerezni arról – amennyiben mégsem lenne megelégedve vele, ahogy az ember az általa kiválasztott nagykabátot is megutálhatja például –, szóval hogy miként lehetne ebben a helyzetben felvilágosítani arról, hogy a megelőző múltja mégiscsak jobban passzolt hozzá.

SUSAN: Te hülyítesz engem!

PÁVEL: Vagy hogy hogyan lehetséges egy teljességgel különböző újabb múltat szereznie. Hiszen őneki természetesen semmilyen fogalma nem lehetett majd arra nézve, hogy múltja nem veleszületett, hanem választott múlt, s hogy hol van az a hivatal, ahol szert tett erre, s ahol múltját újabbra cserélhetné, ha nincs vele teljesen megelégedve.

SUSAN: Hallod-e…

PÁVEL: Hacsak nem kerül véletlenül kezébe a barguzini lapnak pont az a száma.

SUSAN: És az egyes múltak között…

PÁVEL: Az persze mindenkinek a saját döntésétől függött, hogy olyan múltat akar-e magának, amelyben világos számára, hogy ez már a második rend múlt, amit éppen használ, vagy pedig olyant szeretne, amelyben a legkisebb kétely sem merülhet fel ennek egyszeriségével kapcsolatban.

SUSAN: És te milyen…

PÁVEL: Az újdonsült múlttulajdonosok ezért, mielőtt távoztak volna, egy nevükre szóló sárga borítékot kaptak – ha új nevük lett, új nevükre szólót –, amelyben tájékoztatták őket arról, hogy múltjuk tulajdonképpen csak annyiban sajátjuk, amennyiben ők választották maguknak, végeredményben azonban nem tekinthető valóságosnak.

SUSAN: De hát…

PÁVEL: De hát persze semmilyen múlt nem *valóság* a szó jelen idejű, vagyis megtapogatható értelmében. Nos hát, állítólag ilyesmiket írtak abban a sárga borítékban – ha volt ilyen boríték –, amelyen az illető neve alatt az állt fekete betűkkel: NAGY BAJBAN BONTANDÓ KI.

SUSAN: Ugye, ebből egy szó sem igaz?

PÁVEL: Na, mit gondolsz?

*

NARRÁTOR: „Gimbelem!" – szólt a rádió.
És Valami tanácskozott,
és aztán Ugyanaz, megint…

Maléterék a szovjetek tököli főhadiszállásán. A magyar delegáció: Maléter, Erdei Ferenc államminiszter, valamint a vezérkari főnök és helyettese: Kovács István vezérőrnagy és Szücs Miklós ezredes. Szovjet részről a tárgyalást Malinyin tábornok vezeti, zöld egyenruhájában, összes kitüntetésével a mellén, részt vesznek még Sztyepanov és Scselbanyin tábornokok.

MALÉTER: akkor tehát összefoglalva: minden igényüket és feltételüket teljesítjük. Ha kivonulnak. Mi semmi egyebet nem akarunk, és semmilyen ár nem drága nekünk ezért. Távozzanak, és ez a távozás emelt fővel fog megtörténni. Erre meg is esküszöm – és tudják, hogy tizenegy évvel ezelőtt együtt harcoltunk…
MALINYIN: Aha…
Csend.
MALINYIN: Hé! legények! milyen dolog ez, hogy a vendégeket még meg sem kínáltuk?! Vodkát! harapnivalót! kis sós uborka, jó lesz?!
ERDEI: Sós ubi?
MALINYIN: Kis kaviárocska? Feketekávé?
MALÉTER: Feketekávé!?
MALINYIN: Hamar, hamar! *(Katonák szolgálnak fel.)* Galambocskáim, tessék, tessék! Finom grúziai bor!
SZŰCS: Grúziai bor?
MALÉTER: De tábornok elvtárs…
MALINYIN: Persze! A tárgyalásokra! Jóbarátok közt! A jó megegyezésre! *(Feláll.)*
Bor csillan színig telt pohárban,
hazánkra kell ürítenünk!
Nyikolaj Tyihonov… *Pohárköszöntő*… ha megengedik tovariscsi…
Igyunk a boldog kolhozokra,
hol berregnek a traktorok…
Rajta, fiúk! Még egy pohárral!… Da-da…
Csattogó vörös lobogókért…
El a pohárral! Itt a serleg!
És ez a serleg körbejár:

Vörös Hadsereg, ünnepellek,
ezer harc diadalma vár!

Ezt meg a Pártra! Nőjön, éljen! (fogcsattogtatva)
Csattogó vörös lobogókért!

…Ilyen az én pohárköszöntőm.
Teleüvöltöm a határt,
a fellegekig felüvöltöm:
éljen a szovjet és a Párt!

Dermedt csend.

MALINYIN: A Vörös Hadseregre! Hurráá!

A magyar küldöttség tagjai magasba emelik poharaikat, de senki sem iszik közülük, kivéve Szücs Miklóst. Mikor erre rádöbben, zavarában félrenyel, köhög.

MALÉTER: Tábornok elvtárs…

MALINYIN: Igen, igen! Szerov tábornok elvtársat várjuk… Ő is részt vesz a tárgyaláson… Még egy kicsit várunk, igen?

Csend.

MALINYIN: Tyihonov, igaz, milyen nagy költő?

ERDEI: Igen.

MALINYIN: Ön is így tartja, tábornok?

MALÉTER: Bizonyára.

MALINYIN: Bizonyára?

MALÉTER: Tábornok elvtárs ismeri Blok poémáját, a *Tizenkettő*t?

MALINYIN *(meglepődve):* Valaha régen kívülről fújtam… De ma már… Miért?

MALÉTER *(elmélázva):* Én is csak néhány sorára emlékszem…

MALINYIN: Tábornok! Megtisztelne! *(Tapsol.)* Figyelem! Egy nagy orosz költő szavait halljuk egy nagy magyar katonától!

MALÉTER *(eltűnődve):*

Fekete éj.
Fehér hó.
…szajhák szoknyája tarkán
lobog az utca sarkán,
s lobog a nagy plakát:
Minden Hatalmat a Nemzetgyűlésnek!

MALINYIN: *Befűtünk a burzsujoknak,*
világpoklot az uraknak.
Tűzben, vérben égjen minden!

MALÉTER: *Hó cikázik. Kocsis fázik.*
Ványka Katámmal szánkázik.

Csipkenadrág, aranygyűrű,
csipkeing és aranylánc,
tiszt uraknak vére sűrű…
rajta, babám, áll a tánc!
Ej-haj, szajhatánc…

MALINYIN: *…Vörös zászló leng az éjben,*
meg-meglibbenti a szél…

MALÉTER: *Szajhák szoknyája tarkán*
lobog az utca sarkán…

MALINYIN: *El ne hibázd a forradalmi marsot!*
Az ellenség nem adja föl a harcot!
Hajrá!
Hol a burzsuj? Bajt rá!
Csinálunk mi véres lagzit
kivilágos-kivirradtig!

MALÉTER: *Megint előttünk száguld a szán,*
kocsisa ordít… bent ül a lány.

MALINYIN *(magában)*: De hol lehet ez az Iván Szergejevics… *(hangosan:)*
Várj csak, úgyis rád találok,
tra-ta-ta, a fegyver csattan,
a hóvihar felkacag…

MALÉTER: *Hó! Megszökött!... Kutya, megállj,*
puskám holnap is megtalál.
De Katyka hol van? Jaj – halott!

MALINYIN: *A fejébe golyót kapott…*
No Katyka, jó volt? Tetszik a tréfa?
Nem szólsz? – Hát heverj a hóba, te céda!...

Csend: mint mikor a kés megáll a levegőben. Majd hirtelen kivágódik az ajtó.

SZEROV TÁBORNOK, A KGB VEZETŐJE *(belép egy nyolctagú gépfegyveres különítménnyel a háta mögött):* Önöket most letartóztatjuk.

MALÉTER: Micsoda? Hát így állunk? *(Revolveréhez kap, de lefogják.)*

Malinyin, aki egyedül maradt a tárgyalóhelyiségben, beleharap egy kis uborkába, és még néhány sort elmond Blok költeményéből:

Tudatos harcos tudja, mért öl…

Az utcán minden zaj elcsitult,
hallgat a Néva partja lenn..
Rendőr se jár már. – Nos, fiúk,
ma bor nélkül is tor leszen.

*

Susan és Pável

SUSAN: Mesélj nekem Szibériáról.
PÁVEL: Jó.
SUSAN: Na szóval?
PÁVEL: Na szóval mi?
SUSAN: Milyen az a Szibéria?
PÁVEL: Elég nagy.
SUSAN: Szégyelld magad. Mért is állok szóba ilyen sötét alakokkal?
PÁVEL: Nana. Mi érdekel?
SUSAN: Mondj néhány nevet. Folyók nevét… városneveket…
PÁVEL: Tasz-Tumusz.
SUSAN: Ez mi?
PÁVEL: Város a Léna mentén. Fönnebb aztán van két Marha nevű város is… de egyik sem a Marha folyó mellett…
SUSAN: Marha… érdekes… és még?
PÁVEL: Bahanaj… az egészen fönt van, majdnem a sarkkörnél… ott csak egyszer voltam. Hanem hallottál a Nagy Vasútról?
SUSAN: Nem. Arról nem.
PÁVEL: Én másfél évig éltem arrafele.
SUSAN: Hol? Neveket.
PÁVEL: Szkovorogyino, Tahtamigda, Jerofej Pavlovics…
SUSAN: Hogy?
PÁVEL: Jerofej Pavlovics.
SUSAN: És milyen csajok vannak arrafele?
PÁVEL: Te Susan…
SUSAN: Milyenek?
PÁVEL: Sejtelmesen tudnak nézni a szájukkal…
SUSAN: Mijükkel?
PÁVEL: Az ajkaikkal.
SUSAN: Apád mi volt?
PÁVEL: Ma is az. Géplakatos.

SUSAN: Igen?
PÁVEL: Igen. De gazdálkodott is.
SUSAN: Mesélj róla.
PÁVEL: Álmatlan ember.
SUSAN: Nagyon?
PÁVEL: Azt mondja, nem tud aludni az álmaitól. Na, megyek vetni – mondja ilyenkor, és kimegy a mezőre. Közben meg azt énekli, hogy:

…sejhaj, az élet
csépelve és aratva jó
tudja ezt minden rendes ember
és gyermek és alattvaló.

SUSAN: Fogok én valaha apáddal találkozni?
PÁVEL: Nem. Nem fogsz.
SUSAN: És a párttitkár?
PÁVEL: Ott nálunk? Párttitkárnő van.
SUSAN: Néz a szájával?
PÁVEL: Nem.
SUSAN: Biztosan vásik rád a foga. Szép?
PÁVEL: Egy olyan kis turcsi orrú tongyó. Egy töppencs. Olyan csúf, hogy ha lemegy a bányába, a szén feljön a föld alól.
SUSAN: Hihi. Mitől olyan csúf?
PÁVEL: Egy olyan városból származik, ahol a vízzel kísérleteztek… flórozták, hogy lássák, vajon mennyire lesz egészséges az emberek foga… meg jódozták is, nem tudom… na szóval, mindaddig flórozták és klórozták, amíg az egész városnak vaddisznóagyari nőttek.
SUSAN: És az erdő? Milyen volt?
PÁVEL: Tele volt a tajga vadmackorral… ott lakott egy tisztáson Mézes-Harácsos bácsi…
SUSAN *(közben kigombolta Pável ingét):* Medve…
PÁVEL: Hogy mondod?
SUSAN: Milyen szőrös a hasad…
PÁVEL: Zavar?
SUSAN: Dehogy. Sőt. Medve vagy.
PÁVEL: Egy hasonszőrű alak vagyok.

*

November 4-én hajnalban a magyar kormányt értesítik, hogy megindult a szovjet támadás a főváros ellen.

NAGY IMRE: Ez biztos?
TÖBBEN: Már hallani is az ágyúdörgést. Már a torkolattüzek is látszanak.
NAGY IMRE: Ki irányítja a támadást?
BIBÓ: Grebennyik gárdavezérőrnagy. Öt hadosztállyal támadják Budapestet.
NAGY IMRE: Öt hadosztály?
BIBÓ: Nem az a baj. Hallgasd csak, mit mond a szolnoki rádió.
RÁDIÓHANG *(recsegve):* Szolnokon megalakult a Munkás-Paraszt Kormány…
EGY HANG: Micsoda? Szolnokon megvadult a parasztkormány?
BIBÓ: Nem megvadult. Megalakult.
RÁDIÓHANG: …amely a Szovjetunió fegyveres erőinek segítségével megkezdte harcát a rend helyreállítására. A Munkás-Paraszt Kormány elnöke Kádár János elvtárs, tagjai a következő elvtársak: Apró, Kossa, Münnich, Dögei…
NAGY IMRE: Kádár! Kádár!
BIBÓ: Meglep a dolog?
NAGY IMRE: És mi van Maléterékkel?

(Kortárs, 2004/10.)

SZŐCS GÉZA 1953-BAN SZÜLETETT MAROSVÁSÁRHELYEN. VERSET, PRÓZÁT ÉS DRÁMÁT EGYARÁNT ÍR. JÓZSEF ATTILA-DÍJAS.